

הדברים מוקדשים לזכרם של הורי, חיה ואברהם וונסובר, שהלכו עמנו ~~את~~כל הדרך ונפטרו יתני מספר שנים ממחלות קשות.

סיפורים מחיי פליטת מלחמה

השנה היא 1947 ואנחנו נמצאים בבטן משחתת בריטית. כיצד הגענו לשם? או כן, אונית המעפילים אקסודוס שהייתה כל תקוותנו להגיע עמה לארץ ישראל לא הצליחה להגיע לחופי תל-אביב כמתוכנן, אלא נגרדה, על ידי הבריטים, לנמל חיפה. שם הושלכנו לתוך בטן אוניה זו. היה זה ערב שבת כמדומני, ראינו את הכרמל המואר ובדמיוננו ראינו גם נרות שבת מבעד לחלונות. עם הכאב היה גם סיפוק כלשהו, כי הרי סוף סוף דרכו דגלינו על אדמת ארץ ישראל!

שפר גזרלנו כי נותרו עוד שלושה דרגשים פנויים עליהם התמקמנו: הורי, אחותי ואני. לאחרים שנכנסו אחרינו נותרה רק הריצפה. הצפיפות הייתה גדולה אך מה שהכביד במיוחד היה החום של קיץ ים-תיכוני אליו טרם הורגלנו. עם זאת היו לנו גם שם רגעים של התרוממות רוח וכוונתי לשעות הבוקר, כאשר חולקו לנו ככרות הלחם שבתוכם הושתלו מכתבי העידוד של חברי ההגנה, כיצד הם עשו זאת עד היום לא אדע. גם היום כאשר אני נזכרת בדברים אלה אופפת אותי אותה התרגשות כמו אז בעומדי, עם כל הקהל, בטבור האוניה ומאזינה לקורא הפתקאות שעמד באמצע על פח הפוך. הדברים כמדומני היו כתובים יידיש וכמעט סימולטנית תורגמו לפולנית ורוסית עבור אלה שהתקשו להבין. חגיגות אלה לא ארכו זמן רב, כי עד מהרה גילו זאת החיילים הבריטים ומאותו יום קיבלנו לחם פרוס.

כמוכן לעולם לא אשכח את היום בו שלטונות צרפת ניסו לשכנע אותנו לוותר על "השגעון" ששמו ארץ ישראל ולרדת בצרפת כדי להתאזרח בה.

היה זה באחד מימי השבוע בשעות הבוקר המאוחרות, בדיוק ירדתי מהסיפון שם חפפה אמי את שערותי במי מלח ללא סבון ושערותי, לכן, דמו יותר לחושי ~~אני~~ מאשר לשערות אנוש, כאשר לפתע הבחננו בקבוצת "כלניות" עם אלות בידיהם, מתפרסים משני צידי הטולם שבו עלינו לסיפון וירדנו ממנו לבטן האוניה. בפתח הופיעה קבוצת מכובדים צרפתים הם אמרו מה שאמרו בצרפתית. רבים מאיתנו לא הבינו את המילים, אך משום מה כולם הבינו את

המשמעות וכאשר סיים אחרון הדוברים הייתה הפסקה של מספר שניות כהמתנה לתשובה, ואכן התשובה לא איחרה לבוא בצורה של שירת התקווה אדירה! ואם באותו אירוע אנו עוסקים נזכרתי באותה משפחה ממוצא הונגרי שחשבה אחרת וכן רצתה לרדת בצרפת. זוכרים את אותו יום ששוב הופיעו ה"כלניות" עם האלות בידיהם והפעם גם מתחו חבלים מהדרגש של אותה משפחה עד היציאה? למרות שהדרגש שלהם כמעט אבל בשלנו לא ידענו כלל על תוכניותיהם. שוב כל הקהל עמד מופתע ומצפה כאשר לפתע הגיחו, בחסות החיילים הבריטים, אב, אם ובנם עם מספר מטלפונים, מפלסים דרכם ליציאה. ברגע שהתחילו לשפס בסולם, ספונטנית, כל מי שהייתה לו יד פנויה תפס בכל הבא ליד ובעיקר בקופסאות שימורים ריקות והשליך לעברם. היה גם מי שעבר את חומת החיילים ונאחז במכנסי הבן והוא ברצונו להשתחרר מהאחיזה משך קדימה וכך נשמעו מכנסיו והוא המשיך בריצה כאשר אחוריו גלויים וצחוק רועם של הקהל מלווה אותו. כמוכן שמאותו יום שוב לא קיבלנו את מנות האוכל בקופסאות אלא בתפזורת. עד כאן הסיפור כנראה זכור לכולם, אך ודאי אינכם יודעים שיש לו המשך, וכך היה: אבי קרא לחנות הרהיטים שניהל "יציאת אירופה תש"ז" יום אחד מגיע אליו בחור צעיר שחיפש עבודה. הבחור הציע את עצמו וסיפר שגם הוא היה באותה אניה וללא כל בושא אמר שהוא בנה של המשפחה שרצתה לרדת בצרפת. אבי שאל אותו איך זה היה להגיע לצרפת ללא מכנסיים. והוא לא התרגש והוסיף שלא רק את המכנסיים הודידו לו אלא גם השליכו לים מקטורן של אביו שהיו בו אלפי זולרים. הם אמנם ירדו בצרפת אבל ללא הקאפיטאל היה להם קשה להסתדר לכן החליטו, אחרי קום המדינה, לעלות ארצה. מה לעשות? גם אז היו יהודים "מכוערים".

השנה היא 1948, לאחר הכרזת המדינה. אנחנו נמצאים בצרפת ומתכווננים לעלות ארצה בעליה לגלית הפעם. האניה טפוי מיועדת להביא אותנו לארץ הנכספת. אנו על האוניה לפני הפלגתה. יחסית לאניות קודמות שהכרנו, זו נראית לנו מפוארת להפליא: תאים נפרדים לכל משפחה, שמיחים בפרוזדורים וחדר אוכל. הפעם אני מחליטה לא לחלות במחכת ים כפי שקרה לי באונית אקסודוס, כדי לא להחמיץ את כל הטוב שמציעים לנו. לדאבוני החלטתי לא עזרה ומיד עם התזוזה הראשונה הבטן מתחילה להתהפך וההרגשה הרעה המוכרת מופיעה. הגיע זמן ארוחת הערב ואני מכריזה שלא אכף לאכול. אחותי שכלל לא הושפעה מתנודות

האוניה מנסה להשפיע עלי שאבוא לראות את חדר האוכל על שמיחיו מקיר לקיר ואולי גם
לטעום מהמטעמים שזמן רב לא ראינו כמותם. אני מתפתה וכשראשי סחרחר עלי אני מזדה
לחדר האוכל. שתינו מתישבות ליד שולחן עגול. לידינו מתישבים אנשים זרים - אין יותר
פרטיות, לא נעים להתפנק. הארוחה מתחילה, אני חשה ברע וקשה לי לבלוע את המזון,
שכנראה היה באמת נעים. הנה מניחים על השולחן צלחת ובה דברים דומים מאד לשזיפים;
מעוינים ושחורים. אנחנו בטוחות שאלה שזיפים בטעם חמוץ מתוק. דוקא מאד התחשק לי
לאכול משהו חמוץ מתוק. כולם גומרים את האוכל ואצלי נערמות המנות ללא תקנה. הידים
מושפות לדברים השחורים הלכו וליבי מתמלא חשש שמא לא ישאירו לי מה"שזיפים". אני
לוחשת לאחתי שתקח כמה מהם עבורי והיא מתגברת על הבושה ועושה זאת. כאן קורה דבר
מה מוזר, האנשים שישבו לידינו, לאחר שטעמו מאותם "שזיפים" מעוותים פניהם בצורה
מאד מוזרה ומיד לאחר מכן עוזבים את השולחן. אחותי אף היא שועמת אחד וכולה מתאדמת
ולוחשת לי בפה מלא שלא אני להכניס דבר זה לפה. אני לא מאמינה לה ולוקחת
בהפגנתיות "שזיף" ומצפה לטעם החמוץ מתוק, אבל אויה איזה טעם נורא ואיום היה לו,
והמחשבה הראשונה שעולה במוחי היא שכנראה שוב לא רוצים שנעלה ארצה, אחרת למה רוצים
להדעיל אותנו? אולי כבר ניחשתם מה היה ה"שזיף" הזה? אלה היו כמונן זיתים שחורים
גדולים - מאכל שלא הכינו עד אז. אפשר לומר שזה היה אירוע ראשון של קשיי הסתגלות
לתרבות חדשה, שלצערי אחריו עוד באו קשיים נוספים. וזה מביא אותי לסיפור אחר מהשנה
הראשונה ללימודי בארץ, אך קודם אקדים ואספר כיצד מצאו אותנו קרובינו, לאחר שעלינו
ארצה והגענו למעברת רעננה: בארץ היו לי שתי דודות מצד אמי שעלו ארצה במסגרת הכשרה
של השומר הצעיר, בשנות ה-30 המוקדמות. בתחילה חיו בקיבוץ אך לאחר מספר שנים עזבו
את הקיבוץ ועברו עם משפחותיהם לגור בתל-אביב. באותם ימים כשאוניית מעפילים הגיעה
ארצה עברה השמועה מפה לאוזן. כך קרה גם כשאנחנו הגענו: דודתי מייללה בחוצות העיר
וחברתה צעקה לה מחלון אוטובוס שהגיעו מעפילים והם נמצאים במעברת רעננה. דודתי
נרגשת כולה העבירה את הבשורה לדודה השנייה ובערב יחד עם בעליהן יצאו לחפש אותנו
במעברה. תיאור המעברה: אהלי ענק על חול לבן אין סופי. קרוב לשער הכניסה (אינני
בטוחה שהיה שם שער) עמדו שני צריפים ששימשו מעין מרפאה וחדר אוכל. אבי שסבל ממחלת
ים קשה מאד אושפז מיד במרפאה ואמי נשארה עמו. אחותי ואני שוכנו באחד האוהלים עם

עוד כ-50 איש. זה קרה בימי שרב של חודש יולי. לא זכור לי שהיה איזה מוסד שטיפל בנו או הדריך אותנו בצעדינו הראשונים בארץ. ההרגשה הייתה שכל אחד לנפשו. כמונן שאף אחד לא שם לב שמזה יומיים כמעט לא נכנס אוכל לפי, אבל החמור מכל היה שלא ידעתי שאני חייבת לשתות לפחות. וכך חצי מעולפת הסתובבתי על החולות ללא מעש. הישועה הגיעה אלינו בערב השני בצורה מאד מעניינת. כיצד באותם ימים מוצאים קרובי משפחה שהגיעו זה עתה ארצה? פשוט הולכים למקום ומחפשים. מאחר שהערב ירד ומסביב הייתה עלמיה (לא הייתה כל תאורה במעברה פרט לתאורה במרפאה), הם פשוט הלכו וקראו בקול בשמותינו.

אחותי ואני בדיוק גמרנו את הביקור אצל אבא ויצאנו לחפש את האוהל (אני במוחה שלא היינו מוצאים אותו, כי בחושך הכל היה דומה). בתחילה חשבנו שנדמה לנו שאנו שומעות קולות הקוראים בשמותינו ובשמות הורינו, חשבנו שאולי זה סוג של פאטה מורגאנה. כאשר הקריאות הלכו ונישנו החלטנו ללכת לקראתם. והנה למולנו עומדים שתי נשים, שני גברים וילדה. התקרבו אליהם בדחילו ורחימו ושאלנו אם אותנו הם מחפשים. בלי לשאול לפרטים נוספים חיבקו ונישקו אותנו והחליפו שאנחנו הילדים שהם מחפשים, וכשהבאנו אותם להודים התברר שהם באמת לא טעו. כמונן שכבר באותו ערב נלקחנו לביתה של הדודה זהבה. היא, בעלה ובתה התגוררו בדירת חדר שבעינינו נראתה כארמון. דבר ראשון שביקשו מאיתנו היה להתקלח ולחפוף ראש. אצל אחותי הכל עבר בשלום, אבל אצלי, אוי לבושה! אף פעם לא הבנתי מדוע כל הכינים של המשפחה מצאו מקום דווקא בראש שלי. למרות כל דיסוסי הדי. די. טי. שעברנו הכינים פשוט לא הירפו ממני. כמונן, כשהתחלתי לסדק את שערוטי, האמבטיה הצחורה הפכה במהרה לשחורה. דודתי נהגה בטאקט רב ומעולם לא הזכירה שכל משפחה סבלה קשות מהכינים שהבאתי מהגולה.

ועתה לסיפור ההיקלעות שלי בבית הספר: הגיע חודש ספטמבר ואנו בפתח שנת לימודים. היכן אלמד? לפי הצעת 'הותיקים' הוחלט שארשם לבית הספר שבו למדה בת דודתי. מאחר ששתינו באותו גיל יכולנו גם ללמוד באותה כיתה, דבר שעשוי היה לעזור לי בשלבים הראשונים. התחלתי ללמוד בכיתה ה' בבית ספר יבנה, בתל אביב. מלבדי כל ילדי הכיתה היו ילידי הארץ וכמונן שלא הייתה להם כל בעיה של שפה או הסתגלות לתוכנית לימודים מסודרת. אם נצרף את כל פרקי הזמן בהם למדתי במסגרת מסויימת הסיכום יהיה משהו בין

ת"ת 11/10/77 - א"ל

- 5 -

שנתיים לשנתיים וחצי. עם זאת לא היה לי כל רצון לפגוש אחרי בני גילי. אוצר המילים שלי בשפה העברית שאף לאפס ועל תנ"ך שמעתי מעט מאד. בחשבון שלמתי היטב והייתי אף מעל לדמת הכתה. בשיעורים לא הבנתי כלל את דברי המורה ובת דודתי, במעט מאד היידיש שידעה, ניסתה להסביר את הנאמר בכתה. לא ניתנו לי כל שיעורי עזר וגם לא נמצא בבית הספר אדם מוסמך שיוכל לאפס בבעיה המיוחדת שלי כעולה חדשה. בקשיים רבים ניסיתי לעקוב אחר הלימודים. למרות שהדבר נראה היה לי כבלתי אפשרי החלטתי הייתה נחושה לא לזוותר. עוד בטרם הסתיים השבוע השני ללימודים נקראה דודתי למנהל והוא אמר לה שבגללי הבת דודה יורדת בלימודים והצעתו הייתה להוריד אותי לכתה ד'. לאחר ששמעתי את הצעתו שאלתי הראשונה הייתה אם בכתה ד' לא מלמדים בעברית. הפליאה אותי מאד גישתם של המורים שלא ירדו לשורש הבעיה, שהיא חוסר שליטה בשפה. אני כמובן לא הסכמתי להצעה שנראתה בעיני וגם בעיני בני משפחתי כמופשת ביותר, כי הרי גם בכתה א' לא הייתה נפתרת הבעיה שלי. נקראתי למנהל לשיכנוע נוסף ואז אמרתי לו שאמנם עברית אני עדיין לא יודעת אבל בחשבון אני מוכנה להתחרות בתלמיד הכי הטוב בכתה. המנהל נענה להצעה וערך לי מבחן בחשבון. בזכות הצלחתי במבחן קניתי שוב את מקומי בכתה. אך בכך לא תמו ותלאותי בבית הספר. כפי שכבר הזכרתי התנ"ך היה מאד רחוק ממני וגם התקשיתי מאד בקריאה. עדיין אנתנו בשליש הראשון ובאחד השיעורים בתנ"ך המורה מבקשת ממני לקרוא פרק בספר שמואל, לא העזתי לסרב והתחלתי לגמגם את המילים, נורא התביישתי אבל המשכתי וכשהגעתי ל"שם המפורש", והרי לא ידעתי שאסור לבטא אותו, גמגמתי גם את המילה הזו. פרץ צחוק אדיר בכתה. לעולם לא אשכח את העלבון הצורב. בפירוש לא האשמתי את עצמי בכשלון אלא את ילדי הכתה. כיילדת מלחמה הייתי הרבה יותר בוגרת במחשבותי מילדי הכתה וחשבתי שאם כל אחד מהם היה במקומי, ללא עזרה מקצועית, גודלנו לא היה טוב משלי. כעסתי על הילדים ולא פחות כעסתי על המורה שאף היא נהגה בטיפשות. חזרתי הביתה ולא רציתי לשוב יותר לבית הספר. רק אחרי שבועיים חזרתי לספסל הלימודים.

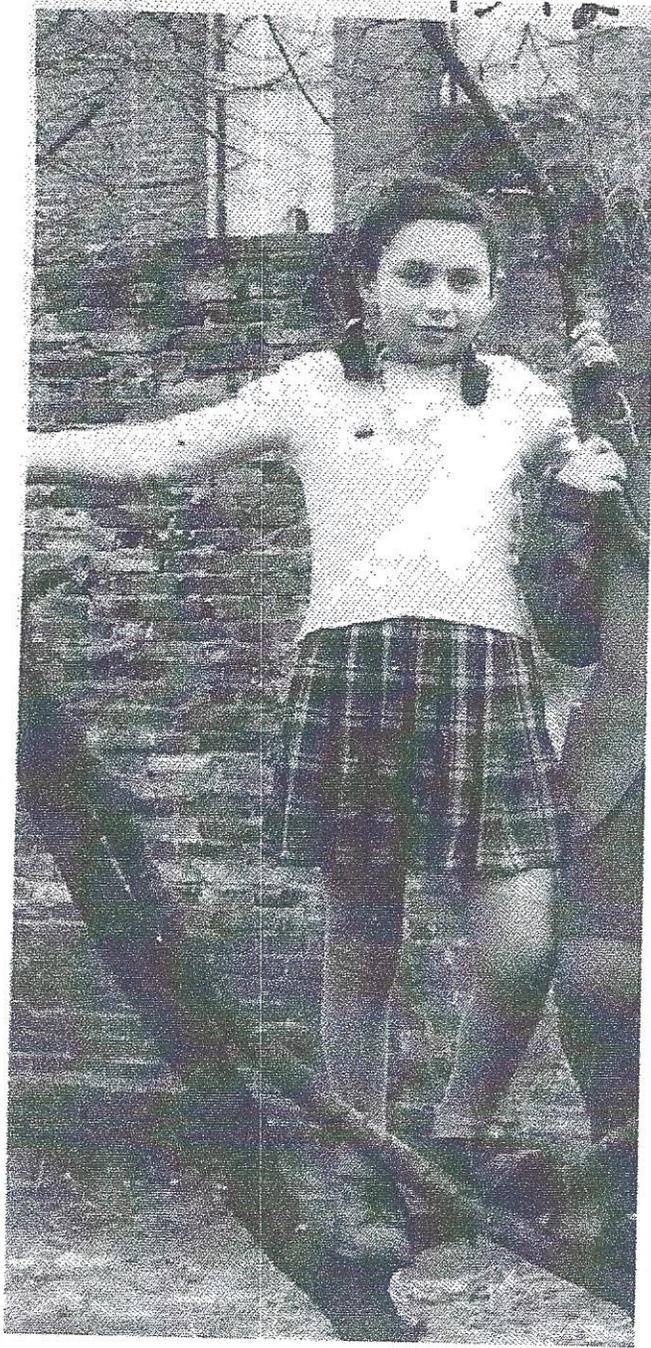
לסיום - סיפור על "עולם קטן": כשהכרתי את מי שמיועד היה להיות בעלי, לא ידעתי דבר אודותיו. לאחר היכרות של מספר שבועות החלפנו מידע ביאוגרפי וכששמע שאני שייכת

ז"ה א"ת - 1911

- 6 -

למעפילי אקסודוס אמר כי שגם אחיותיו ואחיו היו באוניה. שאלתי לשמותיהם והוא ענה:
דבורה, רחל ויהודה שוורץ. איזה עולם קטן!

1947

ଫିଲି (ମାଗା) ନିମ୍ନ

22/03/2007